

Tijd voor een echt ander omroepbestel

Een systeem van matching funds geeft de kijker meer macht

© 2012 Frans Verhagen

Behalve de omroepen houdt niemand van ons publieke bestel. Politici willen erop bezuinigen, consumenten geloven het wel. De omroepbazen proberen zoveel mogelijk geld binnen te halen en hun eigen posities te beschermen. Bij elke verkiezing en elke kabinetsformatie wordt er geneuzeld over centen maar nooit over het systeem. Zo zijn omroepverenigingen met een zogenaamd eigen gezicht bij elkaar gegoooid, een laffe optie die niets verandert aan een failliet systeem.

Zo lang het systeem zoals we het kennen blijft bestaan zal de dans om de trog van het gesubsidieerde stelsel, ongevoelig voor de wens van de kijker en luisteraar, blijven bestaan. De onzalige combinatie van de eis van hoge kijk- en luistercijfers en tegelijk de eis om te doen wat commerciëlen nalaten leidt tot een permanente spagaat. Zo moet de borreltafel van Pauw en Witteman moet altijd opgeleukt met een bekende Nederlander. De Wereld Draait Door geldt als een serieus discussieprogramma. NOVA was toch niet goed dus kregen we Nieuwsuur. Wat bleef was de sport, ook al weet iedereen dat sportliefhebbers niets gemeen hebben met de mensen die een serieus nieuwsprogramma wensen. Op de radio is het nog erger met inbraken op de programmering. Luistert u maar eens naar het onvolprezen radioprogramma Kunststof, tussen zeven en acht 's avonds op radio 1, waar een diep gesprek wordt onderbroken met een flits van Veendam tegen Telstar. De luisteraars naar Kunststof interesseert sport niet maar de zendercoördinator heeft bevolen dat nieuws en sport voorrang krijgen. Grof gezegd: in ons huidige systeem wordt niemand behoorlijk bediend.

In de afgelopen verkiezingen speelde publieke omroep nauwelijks een rol. De twee partijen die het stelsel stevig willen hervormen, de VVD en de PVV, deden niets toen ze samen gedoogregeerden en de huidige regering

geeft de voorkeur aan welwillende onverschilligheid. Er wordt wat gesleuteld aan het systeem, soms terug naar wat het eerder was, maar echte verandering staat nooit op de agenda. De gevestigde belangen zijn te groot. De geslagen-hond-houding van de omroepen zelf is te diep ingevreten. Zo blijven we zitten met een absurd stelsel, een overblijfsel uit een samenleving die is verdwenen en zijn functie niet of slecht vervult.

Het Nederlandse systeem wordt vaak verdedigd met het argument dat de burger zo kan bepalen waar hij naar wil kijken en luisteren. Het is ook een van de laatste restanten van onze verzuilde samenleving. We moeten dat koesteren, schijnt het, in een vorm van selectieve omarming van wat we op andere terreinen maar al te graag wegwerken. In theorie is het waar dat onze omroeporganisaties stromingen in de Nederlandse samenleving vertegenwoordigen. In elk geval wás dat ooit zo. Maar laten we die gedachte omarmen en als uitgangspunt nemen dat we daar niet van af willen. Modieus gezegd: die diversiteit in het omroepsysteem is deel van onze identiteit.

Laten we dan ook de volgende stap nemen en dit element versterken door hogere eisen te stellen aan die vertegenwoordiging en écht te verlangen dat een omroep een achterban heeft. Laten we de waardering voor programma's en identiteit een realistische basis te geven en niet de getolereerde leugen van het 'omroepientje' of een abonnement op een monopoliserende omroepgids. Laten simpelweg uitgaan van het principe dat voor elke vorm van overheidsfinanciering een basis moet zijn in de samenleving. Subsidies mogen nooit volledig zijn, altijd moet de aanvrager tonen dat de burgers bereid zijn om zelf een deel te financieren.

Toegepast op de omroepen werkt het zo: de financiën per omroep worden direct gerelateerd aan de hoeveelheid geld die de leden ervoor over hebben. Eenvoudiger kan het niet. Een omroep die voldoet aan de eisen (het blijft publiek geld, dus je mag eisen stellen – welke eisen, daar kunnen we het later over hebben) krijgt zoveel uit de publieke pot als de

eigen leden hebben bijgedragen. Fifty/fifty: voor iedere euro een euro. Als lid betaal je voor de programma's die je wilt zien en horen en wij, alle burgers samen, verdubbelen dat bedrag.

U wilt als consument die prachtige programma's van de VPRO of de EO of de TROS blijven genieten? Bewijs het door mee te betalen. Heeft niemand er iets voor over dan verdwijnt de omroep. Waarom zou de samenleving, waarom zouden wij met zijn allen, programma's financieren waar niemand wat voor over heeft? Ik heb er niets op tegen als er reclame inkomsten rondom die programma's zitten, sterker nog, dat zou de basis moeten zijn om het publieke deel van de fifty/fifty deal te financieren. Omroepen die geen zin hebben om zich bij de eisen van het publieke bestel neer te leggen, kunnen gewoon commercieel gaan. De TROS en de VARA hebben daar al eerder over gedacht, het wordt tijd dat ze hun plannen weer eens afstoffen.

Ik kan me vergissen, maar ik denk dat we de AVRO en de TROS kwijt zouden raken – kijkers zouden verrassend ongeïnteresseerd blijken in hun programma's. Deze omroepen kunnen dan doen wat ze eigenlijk willen, namelijk commercieel gaan. Cultureel zullen we daar als burgers, denk ik, niets aan missen maar ik sluit niet uit dat hun leden er anders over denken en hun portemonnee trekken. Zoveel te beter. Misschien geldt dat ook voor de NCRV, KRO en de VARA hoewel ik betwijfel of leden echt geld op tafel zouden leggen om te kijken naar *Boer zoekt vrouw*, Britse crimi's of zweverige neuzelprogramma's. Zouden ze betalen voor Paul de Leeuw of zelfs voor Pauw en Witteman en DWDD?

De EO en de VPRO zouden, vermoed ik, heel goed in staat zijn om geld los te praten bij hun kijkers en zouden dan ook een relatief hoog budget binnen kunnen halen. Dit zijn omroepen die werkelijk wortels in de samenleving hebben. Misschien zouden kleinere, doelgerichte omroepen met toegewijde kijkers een kans krijgen in het systeem in te breken. Natuurlijk zijn allerlei regels nodig over maximumbijdrage, minimum aantallen en dergelijke, maar laat dat even wachten tot we over het principe hebben gedacht. Elite-bevestigend is het niet: je kunt immers een

grote omroep worden door veel leden met een kleine bijdrage bijeen te sprokkelen maar ook met minder leden die ieder een hogere bijdrage leveren.

Ik gooi dit principe van *matching funds* hier in de strijd als idee om eens goed naar te kijken, nu we toch bezig zijn met te bedenken wat we aanmoeten met een omroepsysteem waarover iedereen ontevreden is, dat de samenleving onredelijk veel geld kost en dat hinkt op zoveel gedachten dat het een wonder is dat het overeind blijft. Of misschien is dat niet zo'n wonder gezien de belangen en de lobby's die steeds maar weer elke structurele verandering tegenhouden. Dat ons systeem niet deugt blijkt vrijwel iedere avond in het media aanbod, maar het blijkt ook en vooral uit de vele clubs en clubjes die zich eens in de vijf jaar warmlopen om mee te eten uit de Hilversumse ruif.

De oogst die het 'debat' tot nog toe heeft opgeleverd is schraal. Alleen Wilders pleitte ooit voor rigoureuze maatregelen maar het is niet zijn core business en dus hoorde je er niets meer van. De rest draait er omheen, roept dat het management wel wat goedkoper kan of houdt niet van spelletjes en voetbal. Allemaal geneuzel zolang er geen werkelijk test bestaat over wat de consument wel en niet wel op zijn eigen en daarmee deels publieke kosten wil genieten.

Net zomin als twee jaar geleden (of vier, of zes jaar geleden) zal de politiek het systeem gaan veranderen, al is het nog zo disfunctioneel. De bezuinigers durven niet door te bijten, de lobby's zijn te sterk en het systeem te ingegraven. Zo krijgen we het slechtste van alle werelden. En dat terwijl we het alternatief hebben van een bestel dat recht doet aan Nederlandse traditie, dat criteria aanlegt voor de besteding van publiek geld en dat een echte basis heeft in de samenleving. Een publiek systeem dat die naam verdient.

Frans Verhagen